رب زدنی علماً

این سخن عشق است نئَی از شاعریست
کئَی خسان دانند این اشعار ها
(آشکار)

مثنوی

تار نامہ

مرتب

قاضي علي اکبر درازي

ڇپائيندڙ

سچل سرمست ڪو آپريٽو اڪيڊمي لميٽيڊ
خير پور

دفع اول | اپريل ۱۹۶۳ | هڪ هزار

هديه پنجاه پيسا

حق واسطا قائم

ما را نصیب است عشق و مستی
اے زاہد با تو باد ہستی

(آشکار)

مثنوی

تار نامہ

تصنیف شدہ

سرتاج الشعراء شاہنشاہِ عشق منصورِ آخر زماں شاعرِ ہفت زبان

حضرت سچل مست

مکتبہ سید علی حسن سکھر
مطبوعہ اتحاد پریس سکھر

پيشِ لفظ

سرتاج الشعرا شاهنشاهه عشق، منصور آخرزمان، شاعر هفت زبان حضرت سچل سرمست، روزِ الست پنهنجي ڪلامِ الهي الهام ۾ جهڙي طرح تمثيلي نوع ۾ تاريخي حقيقت ڏيکاري آهي. اهڙي طرح ڪو به شاعر ڏيکاري نٿو سگهي. هن قادرالڪلام شاعر جي هر هڪ مثنوي ادبي شاهڪار آهي. هن جو وجود مسعود سنڌ لاءِ باعثِ فخر ناز آهي مگر خلق جي بي توجهي ڏسي هن پنهنجي ديوان آشڪار ۾ فرمايو آهي ته:-

(١) طالب ڪسي نيست ڪه آيد سوئ ما! تا ز باغِ عشق گيرد بوئ ما!

معنيٰ:- اهڙو طالب ڪونهي جو مون ڏانهن اچي، منهنجي عشق جي باغ جي خوشبوءِ وٺي.

خلق جي جهالت ڏسي هن ٻي هنڌ ديوان آشڪار ۾ فرمايو آهي ته:-

(٢) اي حقيقت ترا اثر نکند! چونکه هستي تو ساکن بيشي!

معنيٰ:- هي حقيقت تو تي اثر نه ڪندي ڇاڪاڻ ته تون جهنگلي ماڻهون آهين

(٣) اين سخن عشق است، ني از شاعري است ڪي خسان دانند؟ اين اشعار را

معنيٰ:- هي سخن عشق جو آهي شاعري نه آهي. مگر جٽن کي ڪهڙي ڄاڻ پوندي؟

هن اقليم سخن جي تاجدار شاعر جو مٿين شعر گوئي وارن ڪوالٽي اديب صاحبن جي ٻه ڪارن جي پيشنگوئي آهي جنهن جو ثبوت ڪتاب "سونهارو سچل" ۾ ڪنهن...

صاحب گوهر افشاني ڏيکاري لکڻ فرمايو آهي ته "شاهه اڳين ۽ پوين شاعرن جا نالا پائمر گم ڪري ڇڏيا...... گويا پيا شاعر سنڌ جا اڳيان سج جي مقابلي ۾ چراغ آهن" جنگلي ۽ چٽ لفظ اهڙن اديب صاحبن ڏانهن منسوب ٿيل آهن. هن جا هل سنڌ پارسي شعر نه پڙهيو آهي ورنه اهي احمقانه الفاظ استعمال نه ڪري ها.

هن لاءِ ڊاريڪٽر صاحب آف انفارميشن حيدرآباد ڏانهن اعتراض نامه موڪليو ويو آهي جنهن پبلڪ جي پيسن تي هن رند عاشق جي توهين ڪرائي آهي.

افسوس! صد افسوس!!

ساري دنيا ۾ اهڙو ڪو به شاعر ڪونهي جنهن ستن ٻولين ۾ لوڻ لکڻ ڪان مٿي شعر چيو هجي. جنهن ڪري ڪيس سرتاج الشعرا سڏ بي ته انصاف کان بعيد نه ٿيندو.

هي مثنوي "تار نامه" هن سلسلي جو پنجون نمبر ڪتاب آهي. باقي ڪتاب مثنوي وصلت نامه، رهبرنامه، راز نامه ۽ بحر طويل موقع ملڻ تي شائع ڪيا ويندا.

نٿي عشق دي عاشق جياٽن
ڪل ڪيهي ڪمبختان

(سرمست)

الفقير: قاضي علي اڪبر دارازي

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

مثنوی

تارنامہ

۱۔ داستانی دیگری بشنو ز من! — از شنیدن محو گردد جان و تن

۲۔ یار گوید باز گو از مثنوی — چند ابیاتِ زسترِ معنوی

۳۔ خود اشارت می کند خود را بگو — پس زگفتن سرِ او کاہل مشو!

۴۔ ما نمی گوییم گویا او بود! — ما نمی جوییم جویا او بود!

۵۔ چون شبی رفتم سوئے میخانہ — اندران دیدم یکی دیوانہ

۶۔ خوش ستاری بود اندر دستِ او — تا بآوازش ہمی شد مست او

۷۔ مستیش بگرفت ہم رقصان شدہ — در مکان بیخودی بیجان شدہ

۸۔ آن ہمہ میخانہ در گردش فتاد — ہائے ہی کردہ بہ بازو کشاد

۹۔ در کنار خویش بگرفتہ چنان — محو گشتہ آن دمی این جسم و جان

۱۰۔ جان دل را ہمچنین مستی بداد — از سرِ دنیا و دین ہستی بداد

بسم الله الرحمٰن الرحيم

مثنوي

تارنامه

سنڌي ترجمو

۱- فقير مان اوهان کي پيو داستان ٻڌايان ٿو - جنهن جي ٻڌڻ سان جان ۽ تن محو ٿي ويندو.

۲- يار ٿو فرمائي ته ٻي ڪا مثنوي ٻڌاءِ - ۽ مخفي راز ان جا ڪي بيت سڻاءِ.

۳- پاڻ ئي اشارو ڪري ٿو ۽ پاڻ ئي ٿو فرمائي - ته منهنجي مخلوق کي منهنجن رازن ٻڌائڻ سان مستي نه ڪر.

۴- مان نوجوان پير هوندي پاڻ ٿو چوي - مان ٿو ڳوليان پر هو ڳوليندڙ پاڻ ٿو ڳولهي۱

۵- هڪڙي رات مان مئخاني جي طرف ويس - اتي هڪ مان مستانو ويٺل ڏٺو!

۶- هن جي هٿ ۾ هڪ سُئي ستار هئي - جنهن جي آواز مون کي بي مستانو بڻائي ڇڏيو

۷- هو مستي ۾ نچي رهيو هو - هو بي خوديءَ جي مڪان ۾ بي جان ٿي ويو هو

۸- انهيءَ ڪري مئخاني ۾ ترنم مچي ويو - هو هاءِ هاءِ ڪري ٻانهون مٿي ڪري ڳائڻ لڳو

۹- هن مون کي پنهنجي پاڪر ۾ اهڙو پڪڙيو - جو منهنجو جسم ۽ جان يڪدم محو ٿي ويا.

۱۰- منهنجي دل ۽ جان کي اهڙي ته مستي ڏني وئي، جو دين ۽ ايمان کان منهنجي دل سست ٿي وئي.

نوٽ: ۱- ڪلام الٰهي الهام ذاتي کي چيو ويو.

۱۱۔ می زدہ انگشت خود را بر ستار — آں صدا می کرد ما را بے قرار

۱۲۔ خاک مالیدم برخ عمامہ رفت — شد گریباں چاک چاک و جامہ رفت

۱۳۔ پس صدا در حالت آوردہ مرا — یک دمی از ہوش او بردہ مرا

۱۴۔ بعد مدت چونک در ہوش آمدم — باز دیگر بار در جوش آمدم

۱۵۔ ہم در آنجا حال پرسیدم ز تار — می کنی فرزانہ را دیوانہ دار

۱۶۔ ایں چنیں درد از کجا آوردۂ — یا مگر ز انگشت زخمی خوردۂ

۱۷۔ ایں صدائی تو مرا بی خود کند — موج صد موج اندروں انگیزند

۱۸۔ می دہد مستی ہمیں آواز تو ! — کس نمی یابد رموزِ راز تو

۱۹۔ گاہ آوازِ تو در رقص آورد — گاہ سوئی لامکاں مارا برد

۲۰۔ گاہ گریاند ندائی تو مرا ! — گہ کند دیوانی صدائی تو مرا

۲۱۔ در ہمہ مجلس دہی دیوانگی — دور می سازی ز ما فرزانگی

۲۲۔ می فزاید درد غم اندر دلم — سر شکستہ می شود اینجا قلم

۲۳۔ با تو افتادہ است ہی ہی کار ما — تا تو می باشی بہر جا یار ما !

۲۴۔ ہر خیالِ غیر را آواز تو ! — می بر اندازِ دلم آغازِ تو

۲۵۔ می کشی ما را ز ننگ و نام ہم — چوں بنوشانی ز بادہ جام ہم

١١- هن پنهنجي آگر ستار تي ٿي هلائي - انهيءَ آواز مون کي بي ترار ٿي ڪيو.

١٢- مان پنهنجي منهن تي مٽي مکي ۽ منهنجي دستار ڪري پئي. منهنجا ڪپڙا ٽڪر ٽڪرا ٿي ويا.

١٣- انهيءَ آواز مون کي اهڙي حالت ۾ آندو. جو يڪدم منهنجو هوش هليو ويو.

١٤- گهڻي وقت کان پوءِ مان هوش ۾ آيم - مگر وري ٻيو دفعو مان جوش ۾ مستي ۾ اچي ويس.

١٥- مان انهيءَ وقت تار کان حال احوال پڇيو. ته تون سياڻي ني ديوانو ٿي بڻائين.

١٦- اهو دس ته تو ڪٿان آندو آهي - يا اگر تو کي زخمي ڪري وڌو آهي.

١٧- تنهنجو اهو آواز مون کي بيخود ڪري ٿو. منهنجي دل جي اندر موج ٿي موج هڻي ٿو.

١٨- تنهنجو اهو آواز مونکي مست ٿو ڪري - تنهنجي انهيءَ راز جي ڪنهن کي خبر ٿي پوي.

١٩- تنهنجو آواز مونکي نچائي ٿو. ته ڪڏهن وري لامڪان تي پهچائي ٿو

٢٠- ڪڏهن تنهنجو آواز مونکي روئاري ٿو. ته ڪڏهن وري ديوانو بڻائي ٿو

٢١- ساري محفل ۾ ديوانگي پکڙجي وئي. مونکي هوش مان ڪڍي ڇڏيو

٢٢- منهنجي دل ۾ درد غم کي وڌايائين - منهنجي قلم جو سر سيڪي پيو.

٢٣- هاءِ هاءِ منهنجو ڪم تو سان ڦاسي ويو. هينئر تون ئي منهنجو ڀتي ڪٿي يار آهين

٢٤- تنهنجي آواز جي ڪري. غير خيال منهنجي دل منجهان نڪري ويا.

٢٥- مونکي ننگ ناموس کان ڇڏائي ڇڏيئي. جڏهن تو مونکي شراب جو ڍڪ پيارو

۲۶- آفریں برتو بود کہ ایں حال را! — می فزائی دور سازی قال را

۲۷- ایں صدائی تو پریشاں می کُند — چہ پریشاں بلکہ جاں را می کند

۲۸- دیگ دل ز امید ہجراں جوش — می برد صبر و قرار آرام ہوش

۲۹- از وظائف ورد مارا در کشید — چونکہ آوازت درس دل رسید

۳۰- از کجا ایں درد آوردی بمن — می گدازد از صدایت جان و تن

۳۱- روز و شب با ما رفیقی گشتہ — از خیالِ غیر با دل شستہ

۳۲- از چہ طرفی تو ہمیں جا آمدی — گو بما کز ملک بالا آمدی

۳۳- آں بیاں کن ہر چہ بگذشتہ بتو — اوّلیں بودی کجا با من بگو

۳۴- حال ایں بر تو کہ چوں نازل شدہ — ایں صدائی تو بما قاتل شدہ

۳۵- یا بملک درد غم تو بودہ — یا بہ مجلس عاشقاں فرسودہ

۳۶- یا پریشاں حال شخصی دیدہ — یا حکایت عارفاں بہ شنیدہ

۳۷- حال آنہا دید پر درد شدی — از لبی درویش تو ہم فرد شدی

۳۸- آں زماں مرتار کردہ نالہا! — بشنو از من با تو گویم حالہا!

۳۹- اولاً من کاں بودم زیر سنگ — سنگِ من بیرنگ بودہ ہمچو زنگ

۴۰- ناگہاں استاد آں پیر کہن — کرد بیرکانہ ز سنگ ذاتِ من

٢٦- توکي آفرين آهي جو. تو مون کي سڀ تيل ڪال کان ڇڏائي ڇڏيو.

٢٧- تنهنجو آواز مون کي پريشان ڪري ٿو. پريشان ٿيا بلڪ جان کان بيجان ڪري ٿو.

٢٨- منهنجي دل جي ديڳ کي جوش جولان ڏياريو. جنهن ڪري منهنجو صبر ۽ قرار ۽ آرام ۽ خوشي هليو ويو.

٢٩- جڏهن تنهنجو آواز منهنجي دل کي لڳو. مون کان ورد وظائف ڇني ديا.

٣٠- ايهو ورد تو ڪٿان آندو آهي. جو منهنجي جان ۾ تن انهيءَ آواز سبب ڳري وڃي ٿو.

٣١- رات ڏينهن تون مون سان همراز آهين. سڀ غير خيال منهنجي دل تان ڏوري ڇڏيا اٿئي.

٣٢- مون کي ٻڌاءِ ته تون ڪهڙي طرف کان. ۽ ڪهڙي مٿاهين ملڪ کان آئي آهي.

٣٣- مون کي سمورو بيان ٻڌاءِ جيڪي تو سان ڪي گذريو آهي. ۽ ٻڌاءِ ته پهريان تون ڪٿي هئين

٣٤- اهو حال توکي ڪٿان مليو آهي. تنهنجو آواز منهنجي لاءِ قاتل آهي.

٣٥- يا ته درد ۽ غم جي ملڪ ۾ رهين آهن. يا عاشقن جي مجلس ۾ تو گذاريو آهي.

٣٦- يا ته تون ڪنهن غم واري ماڻهون جو حال ڏٺو آهي. يا عارفن جون ڳالهيون تو ٻڌيون آهن.

٣٧- انهن جو حال ڏسي تو ۾ درد پيدا ٿيو آهي. يا گهٽي درد جي ڪري تون اڪيلي ٿي آهين.

٣٨- انهيءَ وقت تار آهي ڇيو ته. هاڻي مان توکي پنهنجو حال ٻڌايان ٿي سو ٻڌ.

٣٩- پهريان مان ٻٽن جي هيٺان ڪا مٽي هيس. منهنجو پٽ بي رنگ ۾ ڪٽ ونگر هيو.

٤٠- اوچتو انهيءَ قابل استاد. منهنجي ذات کي ٻٽ مان نڪرا ڪيو.

٤١. آن چناں از بیخ کوه آورد او — کرد بیروں از وطن پرورد او

٤٢. پس مرا در کھورہ نار انداختہ — آنچہ غیری بود زو پرداختہ

٤٣. آب گشتم خشک گشتم اندران — شکل کرسی داشتم پس ای جوان

٤٤. باز افتادم بدست آہنگراں — ای کہ می انداخت در آتش گراں

٤٥. چند بارمی در آتش سوختم! — ہمچنیں در ضرب کوب آموختم

٤٦. ضرب اندر ضرب میخوردم بسی — ایں چنیں زد کوب ناید بر کسی

٤٧. بیش ازایں فربہ بدم در کوہسا — لاغر اینجا گشتہ ام ای شہوار

٤٨. حال من رفتہ ز ضرب و گوشمال — پی پی صد زخمہا خوردم کمال

٤٩. باز بکشیدند از سوزندہ نار — بار دیگر ضرب خوردم بیشمار

٥٠. چوں دریں چنیدن سکہا من نمود — کس نہ آوازی ز من شنیدہ بود

٥١. بعد ازاں در مندی و کم بداد — میکشیدند سخت ایں پاک نہاد

٥٢. صد شکایت پیش ازیں بکشیدہ ام — زخمہا ہم ضربہا پیچیدہ ام!

٥٣. میکشیدم در غم و فراز اندازہ بیش — تا کہ آیم ہم بدست یار خویش!

٥٤. صد ہزاراں رنج و محنت دیدہ ام — پس بدست یار خود برسیدہ ام

٥٥. آمدم اکنوں بدست یار خویش — می سراید او مرا شب و روز پیش

۴۱- هن مون کي جبل جي پاڙ مان ٻاهر ڪڍيو. مون کي پنهنجي وطن کان ٻاهر ڪڍيو.

۴۲- تنهن کان پوءِ هن مون کي ٻاهر جي آرهٽ ۾ ٽوڪيو جيڪي غير هيو سو مون سنهنجان نڪري ويو.

۴۳- پاڻيءَ ۾ ويم انهيءَ اندر خشڪ ٿيم. اي جوان! پوءِ مونکي ڪرسي جي شڪل ملي.

۴۴- تنهن کان پوءِ مان لوهر جي سر چڙهيم. انهيءَ پٽ مون کي ٻاهر وجهي ڇڏيو.

۴۵- ڪي ڏينهن ٻاهر ۾ پيئي سڙيم. خوب وڏاڻ جا ڏک سٺم.

۴۶- وڏاڻ جا ڏکن جي مٿان ڏکي لڳا. اهڙا ڏک ڪنهن ڪين سٺا هوندا.

۴۷- هن کان اڳ مان نڪرم ٽلهي هيس. اي شهسوار هت مان ڳري رئي آهيان.

۴۸- ڏکن جي ڪري مان حال کان بيحال ٿيم. هڪ ٻي جي مٿان پي خوب ڏک لڳا.

۴۹- وري ٻيهر مون کي ٻاهر ۾ وڌائين. وري ٻيهر خوب ڏک ڪاڙهم.

۵۰- مون کي ڪيترين منزلن ڏيکاريون ويون. مگر منهنجي دانهن ڪنهن نه ٻڌي.

۵۱- انهيءَ کان پوءِ مون کي ڏکي شڪل ڏنائون. مون کي سختيءَ سان چڪي پاڪ ڪيائون.

۵۲- هن کان اڳ سوين ڏک ڪاڍا اٿم. زخم ۾ ٽوڪرون ڪاڍيون اٿم.

۵۲- مان بي اندازه درد ۽ غم سٺا. تنهن کان پوءِ يار جي هٿ ۾ آيم.

۵۴- سوين هزار ڏک ۽ تڪليفون ماڻڊيون. پوءِ مان يار وٽ اچي پهتس.

۵۵- هاڻي مان پنهنجي يار جي هٿ ۾ آهيان. هينئر مون کي راتڏينهن پيو ٽوو ڇائي.

۵۶۔ چون بد آورد داده جان مرا! جان ما شد داو اعیان مرا

۵۷۔ در اصل من سخت بودم همچنان داد زمی داوای مهربان

۵۸۔ او بگوید او سراید من نیم او بجنباند بجنبد من نیم

۵۹۔ چون ز خود بیخود شدم بشنو ز من دیگران را میکنم بیخود ز تن!

۶۰۔ روز یک افتاد خیال استاد را می رسانم داد این بیداد را

۶۱۔ ماده نر هر جنس باشد در جهان این چرا اکیسر با شد ناتوان!

۶۲۔ شاملش سازم که هم صحبت بود تا که هر دو در غم و راحت بود

۶۳۔ آنکه یک دیگر موافق هم شوند هم بجسم و جان هم همدم شوند

۶۴۔ ما بخود گوییم که فرحت شد کجا گسترید درد از ما جا بجا

۶۵۔ ای که از غم درد ما را ساختند راحت و فرحت ز من بر داشتند

۶۶۔ پس ز نخل خشک ببرید چوب در تراشیدن بر او شد ضرب کوب

۶۷۔ اولش کردند پاره پاره هم باز پس پیوند کردندش بهم

۶۸۔ پس دریدندش شکم کردند صاف پاک شد از غیر سر تا پا بناف

۶۹۔ هم نمودندش در آن سوراخها بهر پیوندی زدندش میخها

۷۰۔ پای یک پرده او را داشتند هر رگش با میخها آراستند

٥٦- جڏهن مان پنهنجي جان ڏني تڏهن هجي هٿ ۾ آيم. هاڻي منهنجي جان هنجي هٿ ۾ آهي.

٥٧- اصل مان اهڙي سخت هيم. ايها نرمي مون کي هن کان نصيب ٿي آهي.

٥٨- هاڻي هو ڳائي ٿو هو وڄائي ٿو مان نه آهيان. هلائي اهو هلي ٿو مان نه آهيان.

٥٩- جڏهن مان پاڻ بي خود ٿيم. تڏهن مان ٻين کي به بي خود ڪيا ٿي.

٦٠- هڪڙي ڏينهن منهنجي استاد کي خيال آيو. ته هن مظلوم کي انصاف پليءَ ڏجهان.

٦١- مادي ۽ نر هر جنس جهان ۾ موجود آهي. ته هي ڪمزور ڇو اڪيلي هجي.

٦٢- جيڪو منهنجي ساڳي محبت دار وهجي سر مون سان شامل ڪري. جيئن ته اسان ٻئي غم ۽ راحت ۾ گڏ هجون.

٦٣- هي جو ٻئي هڪ ٻئي مطابق هجن. ساڳي جان جسم ۾ ساٿي هجن.

٦٤- مان پاڻ ڇوان ڦي ته فرحت ڪاڏي وئي. مون منهنجان جاءِ بجاءِ درد ڏيکاريائين.

٦٥- ڏس اموکي درد ۽ غم لاءِ ٿا هيائون. راحت ۽ فرحت مون کان ڪٿي رهتائون.

٦٦- پوءِ شڪل وٺ مان لڪڙي ڪپيائون. جنهن کي وڍ ۾ جوٽون ۽ ڏک آيا.

٦٧- پوءِ پائين هن کي ٽڪر ٽڪر ڪيائون. تنهن کان پوءِ هن کي مون سان پيوند ڪيائون.

٦٨- پوءِ ان جو پيٽ ٺاهي صاف ڪيائون. پيرن کان مٿي تائين هو غير کان پاڪ ٿيو.

٦٩- انهيءَ ۾ سوراخ ظاهر ڪيائون. جگر لاءِ هن ۾ ڪڪا هنيائون.

٧٠- هن جو هڪ پيرده دار ڪيائون. هن جي هر هڪ رڳ ميخن سان سينگاريائون.

۷۱۔ جانِ ہمدرد اند او را نی دو یک — عاشقاں ہستند دریں نیست شک

۷۲۔ بعد ازاں خالی شکم پر از شراب — متصل با یار شد لبد از عذاب

۷۳۔ آں نی عشقش فرو انداختند — اندرونش خانۂ خود ساختند

۷۴۔ درد او با درد من ہمراز شد — دردہیں از ہر دو ایں آغاز شد

۷۵۔ بلکہ ازیں من درد ہا دیدم بسی — ہائی ہی می کرد بر ما ہر کسی

۷۶۔ بعد ازاں ادردمند گشتیم بہم — زانکہ افتادیم اندر بحرِ غم

۷۷۔ ہموطن گشتیم ما ہر دو ہمیں — پس بیکدیگر بباشیم ہمنشیں !

۷۸۔ او رفیقِ ما رفیقش چوں شدم — او چو لیلیٰ گشت من مجنوں شدم

۷۹۔ من باد او ہم بماشد متصل — نی خبر از وصل دارم نی ز فصل

۸۰۔ نام ما ہم نام او گم شد چناں — من کجا رفتم کجا رفتہ ہماں

۸۱۔ چوں شدم ہر دو بہم آرام رفت — حرف فولاد و چوب نام رفت

۸۲۔ نام طنبورہ بخواند ہر کسی ! — از دو یک شد از یکی گشتہ بسی

۸۳۔ گنگ بودہ بعد ازاں گویا شدہ — جملہ از آواز او شیدا شدہ

۸۴۔ دردمنداں ہر دو با یکدیگری — ہم گشتہ آشکارا ہم سری

۸۵۔ او کجا بودہ ہمیں ما ہم کجا — او بہ بیشہ من ز آں کوہِ ندا

٧١ - هن کي هڪ به نه پر سو قالب ڏنائون - عاشق انهيءَ ۾ شڪ نه ٿا ڄاڻن.

٧٢ - انهيءَ کان پوءِ هن جو خالي پيٽ شراب سان ڀريائون. عذابن کان پوءِ پوءِ پنهنجي يار کي ترسيو.

٧٣ - پنهنجي عشق جو شراب انهيءَ ۾ اندر وڌائون. انهيءَ ۾ اندر پنهنجو گهر ٺاهيائون.

٧٤ - هن جو درد منهنجي درد سان همراز ٿيو. ڏس ته درد ڪشش وعات اسان ڀنهي کان ٿي.

٧٥ - هن کان اڳ مون ڪيترا ڏک ڏٺا هئا. مون تي هر ڪنهن افسوس ٿي ڪيو.

٧٦ - انهيءَ کان پوءِ اسان درد منديءَ گڏ قرباسي. انهيءَ کان اسان غم جي درياهه ۾ پيا سون.

٧٧ - ڏس. اسان ٻئي هم وطن ٿيا سون. پوءِ هڪ ٻئي سان گڏ اٿڻ ويهڻ ٿيو.

٧٨ - هو منهنجو ساٿي ۽ مان هن جو ساٿي ٿيس. هو ليلي ٿيو ۽ مان مجنون.

٧٩ - مان هن جي، هو منهنجي قريب ٿيو. مون کي نه ميلاپ جي ۽ نه وڇوڙي جي خبر هئي.

٨٠ - منهنجو نالو هن جي نالي ۾ اهڙو وڃي گم ٿيو، جو مان. مان ٿي نه هيس ۽ نه هو هو هيو.

٨١ - جڏهن اسان ٻئي هڪ ٿياسي ته آرام هليو ويو. فولاد جو اکر ۽ ٻڪريءَ جو نالو هليو ڏيو.

٨٢ - هر هڪ طنبوري نالو سڏي ٿو. ٻن مان هڪ ٿيو ۽ هڪ مان گهٽا.

٨٣ - پر پائين گونگو هو ۽ پوءِ ڳالهائيندڙ ٿيو. سڀئي هن جي آواز کان چريا ٿيا.

٨٤ - ٻئي درد مند هڪ ٻئي سان ائين آشڪارا هڪ ۽ برابر ٿيا.

٨٥ - ڏس ته مان ڪاٿي هيس ۽ هو ڪاٿي هيو. هو جهنگل ۾ هيو ۽ مان نداجبل ۾ هيس

۸۶۔ از کجا او من کجائی آمدم! | پس ندانم از چه جای آمدم

۸۷۔ هم گرفتم الفتی با یکدیگر | کار این رشته محبت هم نگر

۸۸۔ از دو تن یک تن شده بشنو زما | وحدهٔ واحد بگوید در صدا

۸۹۔ من نمی دانم صدا این از کجاست | هست از من یا ز چوبست آ ای فتا

۹۰۔ چون شدم واقف صدا این نه زماست | نه ز چوبست بلکه از جای خفاست

۹۱۔ این صدا از یار باشد نی ز من | او بجنباند مرا من ممتحن!

۹۲۔ چون که با تم گاه گه در دست یار | صد صدائی میکند ای آشکار

۹۳۔ تار طنبوره مرا بخشد فراق | می فزاید سوی یار آن اشتیاق

۹۴۔ تار بر ما کرده کاری همچنین! | یاد نیاید کفر و اسلام و نه دین

۹۵۔ تار اثر کرد بر دل و جان تسبی | میرود از دست دلها هر کسی!

۹۶۔ دل گداز د چشم از شوق پر آب | تار کرده جسم و جانم را کباب

۹۷۔ تار اندر دل چه صد موج آورید | بر سرم از درد صد فوج آورید

۹۸۔ تار دل ما کرد همچون موم نرم | جان و تن از سوز او شد سر گرم

۹۹۔ تار دل ما کرد همچون موم تر | میگداز د جسم و جانم سر بسر

۱۰۰۔ تار دل ما کرد همچون سیم صاف | میکنند شب روز خود را خود طواف

٨٦- هو ڪٿان آيو ۽ مان ڪٿان آيس - پر ٻنهي جا ٿان ته ڪٿي جا ئي ٻئي آهيان.

٨٧- اسان جي هڪ ٻئي سان الفت ٿي وئي - اسان جي محبت جو رستو ڪم ڏس.

٨٨- ٻڌائين جانئين مان هڪ جان ٿيا سي - آواز ۾ هوا ڪيو هڪ آهي. "وحده واحد" جي ٿو.

٨٩- مان نٿي ڄاڻان ته هي آواز ڪٿان آيو - اي جوان! هي آواز منهنجو آهي يا لڪڙي جو.

٩٠- جڏهن واقف ٿيس ته هي آواز منهنجو نه آهي - ۽ نه لڪڙي جو آهي پر پوشيده جاءِ تان اچي ٿو.

٩١- هي آواز يار جو آهي ۽ نه منهنجو - امتحان وٺندڙ مون کي جنبش ڪرائي ٿو.

٩٢- ڪڏهن ڪڏهن جيئن يار جي هٿ ۾ راڃان ٿي - اي آشڪار هو سوين آواز ڪري ٿو.

٩٣- طنبوري جي تارن کي فراق بخشيو - يار جي طرف منهنجو شوق وڌايو.

٩٤- تارن مون سان اهڙو ڪم ڪيو - جو مون کان دين ڪفر اسلام سڀ وسري ويو.

٩٥- تار منهنجي دل ۽ جان تي گهڻو اثر پيدا ڪيو - سڀ ڪنهن جي دل هٿ مان نڪري وڃي ٿي.

٩٦- منهنجي دل کي ٻاري وڌائين ۽ اکين مان آب جاري ٿيو - تار منهنجي جسم ۽ جان کي ڪباب ڪري ڇڏيو.

٩٧- تار منهنجي دل ۾ سو ليمبون آيا ٿي - منهنجي سرتي دردجون سوين فوجون آئي ٿي.

٩٨- تار منهنجي دل کي ميڻ جهڙو نرم ڪري ڇڏيو - جسم ۽ جان انهيءَ سوز کان گرم ٿي ويو.

٩٩- تار منهنجي دل کي ميڻ کان به وڌيڪ نرم ڪري ڇڏيو - منهنجي جان ۽ جسم کي ٻاري ڇڏيو.

١٠٠- تار منهنجي دل کي صاف چانڊي جهڙو بنائي ڇڏيو - رات ڏينهن پنهنجو پاڻ کي ٿي طواف ڪري.

۱۰۱۔ تار انگیز وز غم صد موجہا — آرد از غمزہ بدل صد فوجہا
۱۰۲۔ تار آرد دیگ دل راہم بجوش — گم کند فہم و فراست عقل و ہوش
۱۰۳۔ تار بیں ایں جسم جملہ خوں بجرد — از ندا جان و دلم مفتوں بجرد
۱۰۴۔ تار از چونی مرا بیچوں بجرد — گاہ لیلیٰ گاہ او مجنوں بجرد!
۱۰۵۔ پس نمی دانم کہ آواز از کجاست — فہم کن بشناس ایں راز از کجاست
۱۰۶۔ ایں صدا بس بیخودی مستی دہد — می بردہستی صد چستی دہد
۱۰۷۔ ایں صدا در بیخودی می آورد — از دو دیدہ اشکباراں می رود
۱۰۸۔ ایں صدا باشد ہمہ سوز و گداز — چونکہ از منصور ظاہر گشت راز
۱۰۹۔ ایں صدا خوشتر بود بر عارفاں — بر سرِ داری روند آں عاشقاں
۱۱۰۔ ایں صدا بر دار معلق می کند — بعد زاں نعرہ انا الحق می کند
۱۱۱۔ ایں صدا آرد خبر او قاتہما — ہست بر دل عاشقاں آفاتہما
۱۱۲۔ ایں صدای تار جولاں آورد — از دو دیدہ موجِ طوفاں آورد
۱۱۳۔ ایں صدای تار آرد ہای ہوئی — می کناند رقص ہر جا کو بجوی
۱۱۴۔ ایں صدا تارا آنجا می برد! — کاندر آنجا جسم و جا می افشرد!
۱۱۵۔ از صدای تار بس رنج یافتم — از مشقت رنجہا گنج یافتم

١٠١۔ تار عمن جون سوين لهريون اڀاري ٿي. ۽ منهنجي دل ۾ تار جون سوين نوجون ٺاٺي ٿي

١٠٢۔ تار منهنجي دل جي ديگ کي جوش ۾ آڻي ٿي. منهنجي سمجھ عقل ۽ هوش کي گم ڪري ڇڏي ٿي.

١٠٣۔ تار جي جسم کي خون ڪيو آهي. آواز سان منهنجي دل کي چريو ڪيو آهي.

١٠٤۔ تار موت کي ڪين مان بي مثال ڪيو. ڪڏهن ليلي ته ڪڏهن مجنون ڪيو

١٠٥۔ ٻوڙ نه ڄاڻن ته هي آواز ڪٿان آيو. سمجھ سياڻ ته هي راز ڪٿان آيو آهي.

١٠٦۔ هي آواز بس بيخودي ۽ مستي ڏئي ٿو. هستي کي چٽي ڏئي ٿو.

١٠٧۔ هي آواز موت کي بيخودي ۾ آڻي ٿو. ننهي اکين مان گوڙهن جو مينهن وسائي ٿو.

١٠٨۔ هي آواز سمور وسون ۽ گدان آهي. ڄاڪاڻ جو منصور مان راز ظاهر ٿيو.

١٠٩۔ هي آواز عاشقن لاءِ چڱو آهي. انهيءَ جا عاشق سوري تي چڙهن ٿا.

١١٠۔ هي آواز سوري تي لٽڪائي ٿو. انهيءَ ڪان پوءِ "مان خدا اڃ" نعرو هڻائي ٿو.

١١١۔ هي آواز وقت جي خبر آڻي ٿو. جي عاشقن جي دل ۾ آنتون اچن ٿيون

١١٢۔ تار جو هي آواز جولان ۾ آڻي ٿو. ننهي اکين مان لهرين جو طوفان آڻي ٿو.

١١٣۔ تار جو هي آواز "هوهو" آڻي ٿو. هر ڪنهن جاءِ گلي گلي ناچ نچائي ٿو.

١١٤۔ تار جو هي آواز انهيءَ جاءِ تي وڃي ٿو. جتي هي جان ۽ جسم نچوڙن ٿا.

١١٥۔ تار جي آواز ڪان سڀ رنج ڀڄن ٿا. تڪليفن ۽ ڏکن مان خزانو مليو.

۱۱۶۔ از صدای تار محبت حاصل است! — هر که فهمد رمز رازش واصل است

۱۱۷۔ از صدای تار صبر و هوش رفت — کفر و دین اسلام از من وش رفت

۱۱۸۔ از صدای تار درمان رد شد — داند آنکس هر که از خود فرد شد

۱۱۹۔ از صدای تار محنت می کشم! — زهر غم را چون شکر خوش می چشم

۱۲۰۔ از صدای تار گشته بیخودی — این خودی چون رفت آمد آن خودی

۱۲۱۔ هر که از خود مرد دائم زنده است — خواجه گردد او اگرچه بنده است

۱۲۲۔ تار میگوید که از آواز خویش — نیست آگاهم نه بینم باز خویش

۱۲۳۔ دست نائی می سراید تار را — میدهد پیغام یاری یار را!

۱۲۴۔ آن سراینده مرا گوید بگو! — پس بگویم هرچه گوید بد نکو

۱۲۵۔ کیست آنکس کان فدائی میکند — از فراق و غم صدائی میکند

۱۲۶۔ چون نمیدانم صدائی از کجاست — در تعجب در حیرتم گفتا خطاست

۱۲۷۔ زین سبب در عبرت افتادم مگر — می سراید هم مرا شخصی دگر!

۱۲۸۔ شخص را بینم اگر باشیم من — من نیم هست آنکه میگوید سخن

۱۲۹۔ میرسد چون بر سرم آن دست یار — صد صداها می شود پس آشکار

۱۳۰۔ چون ز دست یار بودم دور دور — نه صدا بوده که بودم در صبور!

١١٦- تار جي آواز کان تڪليف حاصل آهي. جيڪو به هن واز ۾ رمز کي ڄاڻي ٿو سو وصال پائي ٿو.

١١٧- تار جي آواز کان صبر ۽ هوش هليو ويو. ڪفر ۽ اسلام منهنجي ڪلهن تان هليو ويو.

١١٨- تار جي آواز منهنجي در ۽ ديوار روشن ٿيو. اهو ئي ڄاڻي ٿو جو ٻاٽ کي وسهاڻي ٿو.

١١٩- تار جي آواز کان تڪليف ٿا پاٽان ٿو. غم جي زهر کي کنڊ وانگر چکيان ٿو.

١٢٠- تار جي آواز کان بي خودي حاصل ٿئي ٿي. هي خودي جڏهن هلي وڃي ٿي ته بي خودي آئي.

١٢١- هو جو ٻاٽ کان مئو سو هميشه زنده آهي. اهو مالڪ ٿئي ٿو تو ٿئي جو نوڪر آهي.

١٢٢- تار جي تي پنهنجي آواز جي. خبر آهي ۽ وري پيهر ٻاٽ کي ڏسان ٿي.

١٢٣- هٿ تار کي بنسري وانگر وڄائي ٿو. يار جي دوستي جو پيغام ڏئي ٿو.

١٢٤- اهو ڳائيندڙ مونکي ڇڏي ٿو ته چو. پوءِ ڇوان ٿي جيڪي چوي ٿو ڇڳو يا خراب

١٢٥- اهو ڪيئن آهي جو آواز ڪري ٿو. وڇوڙي ۽ غم کان پڪار ڪري ٿو.

١٢٦- جيئن جو ٿو ڄاڻان ته هي آواز ڪٿان آيو. عجب حيرت ۾ آهيان سچائون ته ڏورهآهي.

١٢٧- انهيءَ سبب ڪري حيرت ۾ آهيان مگر مون کان ۽ هو شخص ڳالهائي ٿو.

١٢٨- انهيءَ شخص کي ڏسان جيڪڏهن مان ڄاڻان. مان نه آهيان اهو ئي ٻاٽ آهي جو ڳالهائي ٿو

١٢٩- جڏهن انهيءَ يار جا هٿ منهنجي مٿي تي پهچن ٿا. پوءِ سڀئي آواز آشڪار (ظاهر) ٿين ٿا.

١٣٠- جڏهن يار جي هٿ کان پري هيم. تڏهن آواز ڪونه هو ته صبر ۾ هيم

۱۳۱۔ گرچہ اندر کھورہ آتش می فگند | در خموشی صبر بودم روز چند

۱۳۲۔ ہیچ آوازہ زمن پیدا نبود | دم کشیدن آشکارا آنجا نبود

۱۳۳۔ این چہ عجب است در وصل آن اشتیاق | در کشد ما را بسی سوئ فراق!

۱۳۴۔ گر وصالست ہجر او گشتہ بہم | در تعجب ماندہ ام کاین چیست غم

۱۳۵۔ چونکہ اندر ہجر آوازی نبود! | نہ نیازی بود ہم نازی نبود

۱۳۶۔ در وصالش نالہ و فریاد کنی | می شود پیدا صدا از ہائی ہی

۱۳۷۔ نشہ پنہاں ست در نشاۓ می | می کند آوازہائ نہ زنی!

۱۳۸۔ حال این پرسم مگر از شیخ پیر! | تا چہ فرماید کہ از ما فی الضمیر

۱۳۹۔ در وصل چنداں صلائی از فراق | می شود طاقت از این آواز طاق

۱۴۰۔ این چہ معنی این چہ سببست اندرین | وصل ہجرست شد قرب ترین

۱۴۱۔ گفت میرانی کہ آخر چیستی | او بود پنہاں عیاں تو نیستی!

۱۴۲۔ بشنوی از من خموشی شو آشکار | با تو می گویم فہم کن گوشدار!

۱۴۳۔ ہائی ہو از تار می آید بسی! | لیک سرّ سر را نفہمد ہر کسی!

۱۴۴۔ جسم طنبورا ست و تار چوں زباں | می کند اسرار مولا را عیاں!

۱۴۵۔ تار جاں ست آقلب را طنبوداں | ہست زانگشت سرایندہ بیاں

۱۴۶۔ این حقیقت تار چوں کردم تمام | صبر خود خود شد ز گفتن والسلام

١٣١- جڏهن مونکي ٻاهر جي ڪوڙي ۾ وڌائون. ته ڪيترا ڏينهن مان خاموشيءَ ۽ صبر ۾ هيس.

١٣٢- ڪو به آواز مون مان ظاهر نه ٿيو. اي آشڪار انهيءَ جاءِ تي دم هڻڻ نه گهرجي يعني خاموش رهڻ گهرجي.

١٣٣- هيءَ ڪهڙي نه عجب جي ڳالهه آهي. اهو شوق ميلاپ ۾ به مونکي وڇوڙي جي طرف ڇڪي ٿو.

١٣٤- جيڪڏهن وصال آهي ته ان سان گڏ فراق به آهي عجب ۾ آهيان ته هيءَ ڪهڙي قسم جو غم آهي.

١٣٥- جيئن جو جدائيءَ ۾ دانهن نه ٿئي. نه نيزاري ٿئي ۽ نه ناله ٿئي.

١٣٦- وصال ۾ دانهن ڇو ڪو ڪجي؟ هاءِ هاءِ مان آواز پيدا ٿئي ٿو.

١٣٧- جيئن شراب ۾ نشو نڪل آهي. تيئن بنسريءَ ۾ آواز نڪل آهي.

١٣٨- اُهو حال مان پنهنجي پير مغان کان پڇان ته منهنجي دل جي حال بابت ڇا ٿا فرمائن.

١٣٩- ميلاپ ۾ وڇوڙي جون ڪيتريون دانهون ٿين ٿيون. انهيءَ آواز کان طاقت ختم ٿيئي ٿي.

١٤٠- هن جياندڙ ڪهڙي حقيقت ۽ ڪهڙو سبب آهي. جو ميلاپ ۾ وڇوڙو آهي ۽ وڇوڙي ۾ ميلاپ آهي.

١٤١- هن جيوت توکي خبر آهي ته آخر تون ڪير آهين. ظاهر باطن هوڀاڻ آهي تون ڪجهه نه آهين.

١٤٢- اي آشڪار هي بڌءِ مان ڪر. جيڪي مان توکي چوان تو سمجهه ۽ ياد ڪر.

١٤٣- تار منجهان گهڻا آواز نڪرن ٿا مگر هنجو راز هر ڪو سمجهي نٿو سگهي.

١٤٤- جسم طنبورو آهي ۽ تار زبان آهي جا الله جا سمورا راز ظاهر ڪري ٿي.

١٤٥- تار جان آهي ۽ قلب طنبورو سمجهه. جا اگر جي اشاري سان بيان ظاهر ڪري ٿي.

١٤٦- هيءَ حقيقت جڏهن تار پوري ڪئي. تڏهن خود بخود صبر ۾ اچي ويئي. هيئر سلام.

مرتب جا ڇپايل ڪتاب

١	دولهه دريازي	٣ روپيا
٢	سچل سرمستؒ (انگريزي)	٥٠ پيسا
٣	درد جو داستان	٢٥ "
٤	قرة العين الرسول	٥٠ "
٥	بيعت الرضوان	٥٠ "
٦	مثنوي عشق نامه	٥٠ "
٧	مثنوي گداز نامه	٧٥ "
٨	ذات دريازي	٧٥ "
٩	مثنوي درد نامه	٥٠ "
١٠	مثنوي تار نامه	٥٠ "
١١	سوانح حيات سردار بهادر محمد بخش	مفت
١٢	ديوان ڪوجهي	مفت

ملڻ جو هنڌ:- قاضي علي اڪبر دريازي

محله قاضي عبد السميع روهڙي